Educational Relationships and Interactions

[Relații și interacțiuni educaționale]

Oana Mariana CIUCHI¹

¹PhD Associate Professor “Petre Andrei”
University of Iași, [oanapsih@yahoo.com](mailto: oanapsih@yahoo.com)

Abstract: Given that the topic proposed by this paper is widely debated by both the sociology of education and the management of the classroom, as disciplinary branches of education, this is a synthetic approach from both disciplinary perspectives of the types of relationships and interactions which are outlined in the educational institutions and in the educational environment. Considering the context of the multiple challenges and socio-political changes to which the Romanian education system has had to adapt, in the recent decades, it is found that the interpersonal relationships and interactions established between educational actors are true “sources” and “resources” that ensure its functionality.

Keywords: *interpersonal relationships; educational interactions; educator; educable.*

How to cite: Ciuchi, O.M. (2020). Insights into Lexico-Semantic Fields of Romanian Editorial-Polygraphic Terms. *Anuarul Universitatii “Petre Andrei” din Iasi, Fascicula: Asistența Socială, Sociologie, Psihologie*, 25, 01-10.
<https://doi.org/10.18662/upasw/25/31>

În contextul în care, termenul de relație definește “legătura, conexiunea, raportul între lucruri, fapte, idei, procese sau între însușirile acestora” (DEX, 2009), „relațiile interumane/ interpersonale sunt definite ca legătură socială, conexiune, raport între oameni. Pentru aceștia, relațiile cu alții sunt, în sine, o sursă și o resursă a umanității lor. Relațiile interumane de succes sunt acele relații care se stabilesc între persoane care comunică bine între ele, din punct de vedere verbal și non-verbal, care se pot asculta activ și empatic, ele se bazează pe respect, încredere și reciprocitate. Relațiile interpersonale/ interumane au rol foarte important în formarea microgrupurilor/ colectivelor/ comunităților și în asigurarea coeziunii acestora” (coord. Bocoș, 2019: 292)

Relațiile educaționale/ educative/ pedagogice sunt relațiile care se stabilesc între actorii participativi ai procesului instructiv-educativ în vederea atingerii finalităților educației.

În contextul, procesului instructiv educativ identificăm mai multe tipuri de interacțiuni și implicit mai multe tipuri de relații educaționale/ educative/ pedagogice.

Relațiile educabil-educabil (elev-elev/ student-student) sunt relațiile stabilite între educabilii care alcătuiesc un microgrup social/ un colectiv o formațiune psiho-socială cu un scop pedagogic comun, bine definit. Pentru elevi, mediul școlar este a doua instanță majoră de socializare, după familie. În mediul școlar, relațiile interpersonale ale copilului se amplifică, se ramifică, se accentuează și vor avea un rol determinant în dezvoltarea personalității sale, în integrarea sa în colectivul clasei de elevi și ulterior, în mediul social, în obținerea performanțelor școlare. Realizarea unor activități/ îndeplinirea unor sarcini comune de către elevii unei clase îi vor determina pe aceștia să dezvolte relații funcționale de interdependență în vederea atingerii obiectivelor comune. Faptul că, personalitatea elevului se conturează și se manifestă în interdependență cu viața colectivului clasei din care face parte, cu normele și valorile acestui grup este un argument puternic al faptului că grupul-clasă este foarte important pentru evoluția sa ulterioară. Astfel, se delimitează noțiunea de, sintalitate definită ca rezultată a relațiilor interpersonale, a unui sistem de norme prin care se reglementează viața grupului și în care se constituie un climat axiologic în care membrii grupului se dezvoltă. Din perspectivă pedagogică, cunoașterea sintalității respectiv, a “personalității”, a identității unui microgrup precum colectivul unei clase de elevi/ a unei grupe de studenți incluzând particularitățile/ notele definitorii ale acestuia față de altele, constituie un avantaj major în construirea relaționării cu cadrul didactic.

Ținând cont că, „interacțiunea educațională este un aspect, o formă din multitudinea și varietatea relațiilor interpersonale în clasa de elevi” (Iucu, 2006: 105) și luând în considerare, nevoile și trebuințele psihologice resimțite de elevi atunci când se raportează unii la alții, ca și criteriu, relații interpersonale dezvoltate între elevi, pot fi clasificate astfel:

a) Relațiile de intercunoaștere în care elementul central îl constituie imaginea elevilor unul despre celălalt și despre ei înșiși; b) Relațiile de intercomunicare sunt puternic dezvoltate în mediul școlar/ educațional, fiindcă sunt bazate pe nevoia de a comunica, de a fi informat; c) Relațiile socio-afective preferențiale se bazează pe schimbul de emoții, afecte, sentimente conturându-se reacțiile de simpatie/ preferință/ atracție interpersonală (influențată de proximitate, similaritate și complementaritate) sau antipatie/ respingere; d) Relațiile de influențare sunt determinate de poziția pe care o ocupă fiecare elev în ierahiile subiective și obiective ale grupului-clasă.

La nivelul dinamicii și procesualității relațiilor interpersonale “influența educațională” poate fi considerată criteriu de analiză a interacțiunilor din clasa de elevi și atunci rezultă următoarea clasificare: a) Relațiile de cooperare – bazate pe coordonarea eforturilor în vederea realizării unui efort comun; b) Relațiile de competiție – bazate pe rivalitatea elevilor, în atingerea unui obiectiv individual; c) Relațiile de conflict – bazate pe opoziția mutuală a partenerilor, raportată la un scop indivizibil.

Având în vedere ca și criteriu aportul “influenței educaționale” în sensul acțiunii mutuale a elevilor, putem identifica o altă taxonomie a relațiilor interpersonale: a) Relațiile de acomodare – în care elevii se obișuiesc, se ajustează unii după ceilalți; b) Relațiile de asimilare – în care elevii desfășoară un transfer reciproc de puncte de vedere, atitudini, comportamente până ce ajung să gândească și să acționeze identic; c) Relațiile de stratificare – apar atunci când colectivul clasei de elevii se structurează ierarhic; d) Relații de alienare – apar atunci când elevii sunt în imposibilitatea de a desfășura interacțiuni reciproce, părăsesc universal clasei, provocând schism intragrupal.

Fig.1

Clasificarea tipurilor de relații în clasa de elevi (Iucu, 2006)

Relațiile educator - educabil se stabilesc în învățământul preuniversitar între: profesor/ profesor-diriginte/ profesor-logoped/ profesor- consilier școlar/ profesor-mentor/ și elevi și în învățământul superior între cadrele didactice și studenți și vizează formarea de comportamente și atingerea de obiective educaționale.

Relațiile dintre educator – educabil se stabilesc: a) în mod tradițional, prin interacțiuni directe între aceștia, b) în situații excepționale, acestea pot fi stabilite mijlocit în mediul on-line sau c) hibrid/ mixt (prin interacțiuni directe dar și în mediul on-line).

„În contextul pedagogiei postmoderne în care John Dewey (1899) anticipează *revoluția copernicană* realizabilă în pedagogie prin centrarea educației pe copil care *devine soarele în jurul căreia gravitează dispozitivele pedagogiei*, constituite psihologic și social și reorganizarea școlii în centrul sistemului de învățământ în relație cu viața socială” (Cristea, 2016: 52), relațiile dintre educator-educabil respectiv, profesor-elev/ student sunt relații bazate pe: a) cunoașterea personalității educabilului (elevului/ studentului), b) cunoașterea colectivului clasei de elevi.

Ca realitate pedagogică, delimitată situativ, învățământul pe grupe în sensul larg al termenului, ocupă un rol intermediar între activitățile frontale și cele individuale. Astfel, cele mai frecvente forme de realizare a activităților de instruire pe grupe sunt: a) instruirea formală, organizată pe grupe mari este specifică învățământului superior prin cursul universitar; b) instruirea nonformală organizată pe grupuri mari: conferințe/ simpozioane/ manifestări științifice prezintă atât în învățământul superior cât și cel preuniversitar; c) instruirea nonformală organizată pe grupe medii este o formă de organizare specifică învățământului preuniversitar: consultațiile pe grupe medii, excursiile didactice; d) instruirea formală organizată pe grupe mici (care, prin dimensiunile sale reale reprezintă o grupă medie) respectiv clasa de elevi/ grupa de studenți se realizează la nivelul învățământului preuniversitar prin lecții și la nivelul învățământului superior prin activități practice/ seminarii; e) instruirea nonformală organizată pe grupe mici consultațiile pentru elevii cu cerințe educaționale speciale/ cu performanțe deosebite/ cu randament școlar scăzut, jocurile pentru copiii din învățământul preșcolar, etc.

Principala problemă pedagogică a instruirii pe grupe/ microgrupe este cea a valorificării rolului cadrului didactic, exercitat în context formal și frontal, implicat în monitorizarea clasei de elevi, în sensul exercitării unor influențe formative și informative de către educator cu scopul dezvoltării personalității educabilului, susținerea și stimularea demersurilor cognitive/ imaginative și creative ale acestuia, instalându-se un autentic parteneriat educator – educabil.

Totodată, în constituirea microgrupurilor de elevi vom avea în vedere următoarele condiții pedagogice: existența unor relații socio-afective între elevi; existența unor raporturi de complementaritate între elevi; existența unui leader propus de cadru didactic sau de către membrii microgrupeii. (Cristea, 2017: 52-67)

Aceste relații sunt caracterizate de implicarea responsabilă a ambelor părți, cooperare și respect reciproc, comunicare interactivă, empatie astfel, dezvoltându-se, cultivându-se și rafinându-se continuu. Și, „cadrul didactic

contemporan se detașează net de ipostaza unui atotștiutor în specialitatea sa, pe care o înlocuiește cu imaginea unei persoane responsabile, conștiente de nevoia de formare continuă și de a integra Noile Tehnologii de Informare și Comunicare (NTIC) în activitatea didactică proprie.” (Șerbănescu & Bocoș & Ioja, 2020: 43)

Relațiile educator-educator sunt relații profesionale definite ca fiind raporturile sociale care se stabilesc în contextul exercitării profesiei, în cadrul activităților profesionale în care se îndeplinesc statusuri/ roluri profesionale, se exercită atribuții profesionale, se rezolvă/ se îndeplinesc sarcini/ obiective profesionale, se trăiesc experiențe profesionale în cadrul grupurilor, comunităților socio-profesionale și mediului socio-profesional. Astfel, calitatea relațiilor socio-profesionale stabilite între membrii unui colectiv are un rol determinant în ameliorarea rezultatelor profesionale, formarea și dezvoltarea competențelor profesionale, integrarea socio-profesională și nu în ultimul rând, creșterea performanțelor profesionale ale organizației/ instituției de învățământ.

O categorie aparte de relații care se conturează între educatori sunt relațiile ierarhice ca raporturi sociale care se stabilesc în contextul exercitării profesiei prin îndeplinirea de către unii dintre aceștia a unor funcții de coordonare/ îndrumare/ control/ conducere (pentru învățământul preuniversitar: profesor-diriginte/ profesor-consilier școlar/ profesor-inspector școlar de specialitate, profesor-directorul unității de învățământ; pentru învățământul superior cadru didactic - conducerea facultății/ conducerea departamentului/ conducerea universității) sau relații ierarhice determinate de diferitele trepte de evoluție în cariera didactică (în învățământul preuniversitar: obținerea gradului didactic I, a gradului didactic II, a gradului de profesor emerit sau a titlului științific de doctor și în învățământul superior: asistent universitar, lector universitar/ șef lucrări, conferențiar universitar, profesor universitar).

Relațiile educator-educator se manifestă pregnant în activitatea de formare a cadrelor didactice, care în România se realizează astfel: pentru exercitarea profesiei în învățământul preuniversitar prin formarea inițială care constă în parcurgerea și absolvirea studiilor universitare de licență și a Programului de formare psihopedagogică (nivelul I și II) sau Programul de studii universitare de master didactic și formarea continua care constă în evoluția în cariera didactică (obținerea gradelor didactice) precum și dezvoltarea profesională care presupune parcurgerea unor programe de formare continuă o dată la 5 ani care însumează minimum 90 de credite profesionale transferabile; pentru exercitarea profesiei în învățământul superior prin: parcurgerea studiilor universitare de licență/ master/ doctorat

și opțional, studii postdoctorale. Totodată, în baza autonomiei universitare, prin metodologiile proprii, instituțiile de învățământ superior condiționează ocuparea posturilor din ierarhia universitară de absolvirea Programului de formare de psihopedagogică (nivelul I și II), conform prevederilor Legii educației naționale nr. 1/ 2011, cu modificările și completările ulterioare.

Rezultatele școlare ale elevilor sunt influențate, în cea mai mare parte de nivelul de pregătire al cadrelor didactice. Investigând problematica relației dintre pregătirea profesorilor și performanțele elevilor, cercetătorii evidențiază rolul nivelului de formare inițială și al dezvoltării profesionale continue “calitatea cadrelor didactice este unul dintre cei mai importanți, dacă nu cel mai important factor determinant al rezultatelor elevilor și al îmbunătățirii educației” (Cochran-Smith, 2004:3)

Luând în considerare extinderea rolului instituțiilor de învățământ în comunitate se impune ca acestea să-și fixeze misiuni/ strategii de dezvoltare în acest sens și implicit formarea de noi competențe profesionale și transversale cadrelor didactice. Astfel, principiul racordării la cerințele sociale care vizează reacția la cerințele existente la nivel social prin experiențe de învățare care să acopere diversitatea/ dinamica/ complexitatea vieții sociale moderne și soluții adecvate contextului socio-cultural se impune și la nivel curricular.

Fig.2.

Reprezentarea grafică a formării cadrelor didactice din învățământul preuniversitar

(Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare)

Relațiile educator - părinți sunt tipuri de relații interumane fundamentate pe interacțiuni care se stabilesc între profesori/ profesori-diriginți/ directorul unității de învățământ și părinți/ membrii familiei/ reprezentantul legal/ tutorele educabilului cu scopul eficientizării procesului instructiv-educativ, a formării și dezvoltării unei personalități armonioase a educabilului, în vederea integrării sociale corespunzătoare a acestuia.

“Familia este definită ca microgrup instituționalizat alcătuit din persoane unite prin legături de căsătorie, sânge sau adopție și reprezintă la modul ideal, un mediu cu potențial benefic pentru fiecare dintre membrii săi” și prima instanță de socializare pentru copii. În condițiile actuale,

datorită schimbărilor care apar cu privire la rolurile, relațiile situațiile, problemele, tipurile de familie (Feraru, 2019), modelul tradițional nu poate să răspundă întotdeauna noilor cerințe. Astfel, familia își caută identitatea menținând elementele din modelul tradițional care rămân valabile și acum, selectând elemente noi care trebuie acceptate în acord cu noua realitate, încercând să se mențină și să funcționeze în contextul unor schimbări continue. Pentru a înțelege o familie, care pe de o parte constituie un mediu specific pentru fiecare dintre elevii școlii, iar pe de altă parte reprezintă principalul partener al organizației școlare, trebuie luate în considerare: trăsăturile generale care definesc familia, trasaturile particulare ale fiecărei familii și rolul fiecărui membru în cadrul familiei”. (Rădulescu & Tîrcă, 2002: 25, 27)

Formele specifice de activități prin care se realizează aceste tipuri de relații sunt: comunicările directe, ședințele cu părinții, lectoratele/ instruirile dedicate părinților, implicarea părinților în inițierea/ dezvoltarea unor parteneriate educaționale între unitatea de învățământ și diverși parteneri din comunitate, participarea la consiliile de administrație a școlii. Totodată, între școală- familie pot apare relații de parteneriat manifestat ca servicii dezvoltate de exclusiv de către școală sau de către școală în parteneriat cu alte organizații/ instituții în beneficiul familiilor elevilor: centre de consiliere, centre de voluntariat, cluburi sportive, after-school-uri, cantine/ semi-internate.

Aceste tipuri de relații sunt cu atât mai intense cu cât educabilul are o vârstă mai mică deci sunt specifice învățământului preuniversitar. “Copiii ai căror părinți se implică și țin o stânsă relație de colaborare cu școala obțin performanțe superioare. Beneficiile pentru elevi sunt foarte variate: note mai bune, scoruri mai mari la teste, prezență mai consecventă la ore, atitudini și comportamente pozitive, o mai bună implicare în programele educative.” (Diaconu, 2015: 308)

Concluzii

În contextul în care în ultimele decenii sistemul educațional românesc este descris în spațiul public ca având tot mai multe deficiențe: subfinanțare, incoerență legislativă, insuficiență de personal didactic calificat, birocratizare și centralizare excesivă, politizarea funcțiilor de conducere, supradimensionare curriculară, totuși școala românească ca instituție fundamentală de asigurare a educației tinerei generații și generatoare de cultură pentru societate și inovație pentru știință s-a adaptat și a reacționat pozitiv, chiar și în contextul multiplelor provocări și schimbări sociale,

atingându-și astfel scopul și misiunea uneori, cu rezultate remarcabile. Evident, ne întrebăm cum este posibilă funcționalitatea sistemului? Răspunsul este lesne de înțeles dar, pentru cei din interiorul sistemului: prin acțiunea și interacțiunea actorilor săi și în baza relațiilor interumane cultivate/ dezvoltate/ rafinate între aceștia cu scopul realizării obiectivelor pedagogice și a împlinirii misiunii sociale.

Bibliografie

- Bocoș, Mușata-Dacia (coord.) (2019). *Dicționar praxiologic de pedagogie*, vol. V, Cluj-Napoca, România: Presa Universitară Clujeană
- Cochran-Smith, Marilyn (2004). *Walking the road: Race, diversity and social justice in teacher education*, New York, USA: Teachers College Press
- Cristea, Sorin (2016). *Concepte fundamentale în pedagogie. Pedagogia. Științele pedagogice. Științele educației* vol. 1, București, România: Didactica Publishing House
- Cristea, Sorin (2017). *Concepte fundamentale în pedagogie. Forme de organizare a instruirii/ procesului de învățământ* vol. 7, București, România: Didactica Publishing House
- Dewey, John trad. (1977). *Trei scrieri despre educație. Școala și societatea* (1899), *Copilul și curriculum* (1902), *Experiență și educație* (1938), București, România: Editura Didactică și Pedagogică
- Diaconu, Mihai (2015). *Sociologia educației*, ediția a-II-a, București, România: Editura ASE
- Feraru, Daniela Petronela, (2019). *Costuri sociale ale migrației externe din România*, Iași, România: Editura Lumen.
- Iucu, Romiță B. (2006). *Managementul clasei de elevi. Aplicații pentru gestionarea situațiilor de criză educațională*, ediția a-II-a, Iași, România: Polirom
- Rădulescu Eleonora & Tîrcă Anca (2002). *Școala și comunitatea. Ghid pentru profesori*, București, România: Editura Humanitas Educațional
- Șerbănescu, Laura & Bocoș, Mușata-Dacia, Ioja, Ioan (2020). *Managementul programelor de formare continuă a cadrelor didactice. Ghid practic*, Iași, România: Polirom
- Dicționarul Explicativ al Limbii Române (2009)
- Legea educației naționale nr. 1/ 2011, cu modificările și completările ulterioare